

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 49
Sayfa/Page: 339-368
ISSN: 1302-6879

Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sosyal Unsurlara Etkisi Üzerine Bir Araştırma*

A Research on The Effect of Urban Regeneration Projects on Social Elements

- Fatma ÖKDE*
- Hasan YAYLI**

*Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Hakkari/Türkiye.
Asst. Prof. Dr., Hakkari University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and International Relations, Hakkari/Turkey, fatmaokde@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9567-6382

**Prof. Dr. Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kırıkkale/Türkiye.
Prof. Dr., Kırıkkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Kırıkkale/Turkey, hyayli@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-0761-8949

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type:

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Date Received:

12/03/2020

Kabul Tarihi/Date Accepted:

30/05/2020

Yayın Tarihi/ Date Published:

30/09/2020

Atrf: Ökde, F. & Yaylı, H. (2020). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sosyal Unsurlara Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 339-368

Citation: Ökde, F. & Yaylı, H. (2020). A Research on The Effect of Urban Regeneration Projects on Social Elements. *Van Yüzüncü Yıl University The Journal of Social Sciences Institute*, 49, 339-368

Öz

Kentsel dönüşüm tüm dünyada ve ülkemizde güncelliğini koruyan bir konudur. Kentlerde meydana gelen birçok değişim, sorun ve gelişme, kentsel dönüşümü kaçınılmaz kılmaktadır. Bu noktada dönüşüm; kentte meydana gelen fiziksel değişim olmakla birlikte, arka planında birçok unsuru da (ekonomik, çevresel, yasal/yönetmelik, sosyal) barındırmaktadır. Ülkemizde gerçekleştirilen dönüşüm uygulamalarının daha çok ekonomik ve fiziksel kaygılar doğrultusunda gerçekleştirildiği görülmektedir. Dönüşüm uygulamalarında sosyal unsurlar göz ardı edilmektedir. Bunun sonucunda gerçekleşen dönüşüm, yerinden edilmeyle sonuçlanmakta veya yaşanan mekâna uyum gösterilmesinde zorlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Ankara'nın Mamak İlçesinde nitel ve nicel araştırma tekniklerinden yararlanılarak yapılan araştırma kapsamında, kentlerde yaşam kalitesini oluşturan sosyal unsurlara ilişkin veriler, dönüşüm öncesi ve sonrası şeklinde analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ortaya konulan bulgularda dönüşüm uygulamalarının kullanıcıların sosyal çevre kalitelerini oluşturan birçok göstergede (komşuluk ilişkileri, bağlılık ve aidiyet, yerinden edilme, katılım unsuru, güvenlik, yaşanan çevreye ilişkin beklentiler) ciddi anlamda bir değişim yarattığı görülmüştür. Çalışma sonucunda halkın dönüşüm sürecine katılımının sağlanmasının, beklentilerin karşılanmasına katkı sağlayacağına, dönüşüm sonrası alanla daha iyi bütünleşmeye, sosyal ilişkileri güçlendirmeye ve yaşanan alana duyulan güven duygusunun artmasına neden olacağı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, kentsel yaşam kalitesi, sosyal boyut, bağlılık/ aidiyet, komşuluk ilişkileri.

*Bu çalışma 2019 yılında Prof. Dr. Hasan YAYLI danışmanlığında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Fatma ÖKDE tarafından hazırlanan "Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisinin Toplumsal Yansıması: Mamak Örneği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Abstract

Urban regeneration is an issue that remains current all over the world and in our country. Many changes, problems and developments in the cities make the transformation inevitable. The regeneration is not only a physical change that takes place in the city but has many elements (economic, environmental, legal/administrative, social) in its background. It is seen that the regeneration practices in our country are mostly carried out in line with economic and physical concerns. Social factors are ignored in regeneration practices. So the regeneration causes displacement of people or creates problems of adaptation to the area of residence. The research was carried out by using qualitative and quantitative research techniques in Mamak District of Ankara. The data on the social factors that affect cities' quality of life were analyzed by comparing them before and after the regeneration. As a result of the research, it has been revealed that the transformation applications have created a significant change in many indicators (neighborhood relations, loyalty and belonging, displacement, participation factor, security, expectations about the environment) that constitute the social environment quality of the users of the field. It has been stated that ensuring the participation of the people in the regeneration process will contribute to meeting the expectations, decreasing the weakening in social relations and increasing confidence in the area.

Keywords: Urban transformation, urban quality of life, social dimension, loyalty/ belonging, neighborhood relations page.

Giriş

Kentler geçmişten günümüze dünyada yaşanan tüm süreçlerden etkilenen ve içinde yaşayanları da etkileyen yerlerdir. Özellikle nüfusun artması, göçler, sanayileşme, plansız kentleşme, küreselleşme, teknolojik gelişmeler, siyasi ve ekonomik politikalar gibi nedenler kentleri en çok etkileyen durumlardandır. Kentler tüm bu nedenlerden dolayı sürekli değişmek, yenilenmek ve dönüşmek durumunda kalmaktadır. Kentsel dönüşüm tam bu noktada kentlerin ve toplumun beklentilerini karşılamak için gerçekleştirilmekte ve bugün dünyanın birçok kentinde güncelliğini koruyan bir konu olarak dikkat çekmektedir (Tekeli, 2011: 277).

Ülkemizde kentsel dönüşümün tanımı ve amacı başlarda, “Kamu girişimi ya da yardımıyla, yoksulluk yuvalarının temizlenmesi, yapıların iyileştirilmesi, korunması, daha iyi barınma koşulları, tecim ve ileyim olanakları, kamu yapıları sağlanması amacıyla, yerel tasar ve izlenceler uyarınca, kentleri ve kent özeklerinin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına göre daha iyi yanıt verebilecek duruma getirmek” (Keleş, 1998: 74) şeklinde iken, zamanla kavrama yüklenen anlam ve kapsam genişletilmiştir. Bu bağlamda kentsel yenilemenin daha teknik bir terim olarak değerlendirilerek yerine

dönüşüm kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Böylece dönüşüm kentsel alanın sadece sorunlarının iyileştirilmesinden ziyade sosyal, fiziksel, ekonomik, kültürel yönleri de vurgulanmaya başlanmıştır.

Kentsel dönüşüm, bir kentsel alanın fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarına ilişkin sorunlara kalıcı çözümler üreterek, kentin eksikliklerinin giderilmesi, uzun vadeli gelişimine katkıda bulunulması ve tüm bu iyileştirmelerin bütünlükçü bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Nolan ve Smith, 2010; Roberts ve Sykes, 2006; Thomas, 2003). Kentsel dönüşüme ilişkin tanımlara ve değerlendirmelere bakıldığında kentsel alanlarda meydana gelen değişimlerin sadece binaların yıkılıp yenisinin yapılması anlayışının çok daha ötesinde olduğu görülmektedir.

Kentlerde meydana gelen değişimler, kenti birçok açıdan etkilediği, gibi kentte yaşayan insanları da sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak etkilemekte ve kent halkının yaşam kalitesi üzerinde önem teşkil etmektedir. Kentsel mekanlarda oluşan sorunların giderilmesi için yenileme ve dönüşüm uygulamaları yapılmakta ve bu uygulamaların temel amaçları arasında kentsel yaşam kalitesinin artırılması yer almaktadır. Ancak ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının çoğu zaman kentsel yaşam kalitesini artırma amacını göz ardı ettiği, rant gibi kaygılar doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Kentsel alanlarda gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları çeşitli amaçlarla gerçekleştirilmekle birlikte öncelikle alanda yaşayanların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İnsanların yaşam koşulları, hayat tarzları ve tercihleri farklılık gösterse de insanlar hayatlarının her alanında mekanla etkileşim içindedir. Yaşam alanında meydana gelen her gelişme ve değişmeden orada yaşayanlar etkilenmektedir. Bu bağlamda kentsel alanlarda meydana gelen değişim ve dönüşüm alanda yaşayanların yaşam kalitelerinde dorudan bir etki yaratmaktadır. Bu etki, farklı boyutlarda farklı yansımalar ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada toplumun algısı, yaşadığı çevreye dair izlenimlerin aktarılmasını sağlamaktadır.

Çalışma, kentsel dönüşümün sosyal boyutu üzerinden yaşanan çevre ile bireyin davranışlarının etkileşimi sonucunda yaşam kalitesinin nasıl etkilendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla alanda değişen yaşam kalitesi, sosyal unsurlarda oluşan değişim üzerinden tespit edilmektedir. Bu kapsamda, kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi kavramlarına ilişkin tanımlamaların ardından, bu kavramlara ilişkin sosyal boyut ele alınarak, kentsel yaşam kalitesine ilişkin göstergeler belirlenmiştir. Belirlenen bu göstergeler, alan araştırması için seçilen Yeni Mamak

Kentsel Dönüşüm Proje Alanını kapsayan altı mahallede yaşayanlar üzerinde incelenerek, sosyal hayatlarında ve yaşam alanlarında meydana gelen farklılıklar, dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırılmasıyla tespit edilmektedir.

Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu ile Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentlerin eskiyen alanlarının yenilenmesi ilk bakışta fiziksel bir değişim gibi görülse de beraberinde birçok boyutu etkilemekte ve değiştirmektedir. Dönüşümün boyutları ve bunları oluşturan unsurlar genel olarak şöyle değerlendirilebilir;

Dönüşümün fiziksel boyutu ile, kentsel alanın fiziksel değişimi, dönüşümü veya korunması, kentin konut stoku, teknik ve sosyal altyapısı ve çevresel sorunları olarak ele alınmaktadır (Turok ve Bailey, 2004: 172). Dönüşümün ekonomik boyutu ise, uygulamanın gerçekleştirileceği kentsel alanın iş imkanlarının iyileştirilmesi ve artırılması ile ekonomik sorunların giderilmesidir. Dönüşümün sosyal boyutu, dönüşüm için belirlenen alanın toplumsal ve kültürel özellikleri, sosyal sorunları, eğitim ve sağlık imkanları ile kamusal hizmetlere erişim, suç unsurları, toplumsal dışlanma, sosyal ilişkiler, güvenlik, uygulama sürecine başta alan kullanıcıları olmak üzere ilgili kamu ve özel sektörün katılımı gibi konuları kapsamaktadır. Dönüşümün yasal/yönetmelik boyutu ise, dönüşümün gerçekleştirildiği kentsel alanda yaşayanlarla olan ilişkiler, ilgili yerel karar verme mekanizmalarının işleyişi ve yapısı, projeye diğer tüm çıkar gruplarının katılımı, süreçten doğan hak ve yükümlülükler gibi konulardan oluşmaktadır (Polat ve Dostoğlu, 2007: 65).

Kent, taşıdığı anlam açısından sosyal bir izlenime sahip olduğu için bunun doğal yansıması olarak kentsel dönüşüm uygulamaları da sosyal bir boyut taşımaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının sosyal boyutu insanların yaşam biçimlerinin, hayata bakış açılarının, etkileşim mekanizmalarının fiziksel mekâna yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal boyut ile birlikte eğitim olanakları, sağlık hizmetlerinden ve diğer kamusal alanlardan yararlanabilme, toplumla uyum ve etkileşim, kentsel karar alma süreçlerine katılım ve asayiş gibi konular ele alınmaktadır (Tosun, 2010: 153). Bu nedenle kentsel dönüşümde sorunlu kentsel alanların ıslah edilmesi ile birlikte, bu alanlarda yaşayan bireylerin de kentsel sürece dahil edilmeleri, toplumdan dışlanmamaları ve kente uyum sağlamaları gibi konular üzerinde de durulmalıdır (Genç, 2003: 424). Kentin fiziksel mekanlarında yapılan her değişimin kentte yaşayan bireyler üzerinde

de etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle yapılacak olan dönüşüm uygulamalarında bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm temelde fiziksel sorunların giderilmesi ve iyileştirilmesi amaçlarıyla gerçekleştirilmekle birlikte, bireylerin kentsel yaşam kalitesinin artmasına da katkı sağlamalıdır (Roberts, 2000: 14). Kentsel dönüşüm uygulamalarının amaçları arasında kenti farklı boyutlarla düzenlemek ve iyileştirmek olmakla birlikte kentsel alanda yaşayanları da aynı noktada göz önünde bulundurup, yaşam kalitelerini iyileştirmek yer almalıdır. Çünkü kentin bir alanında gerçekleşen dönüşüm uygulamaları alanda yaşayan halkın yaşam kalitesine doğrudan etki etmektedir. Dönüşüm ile alan kullanıcılarının gündelik yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerde ve sosyal ilişkilerinde değişimler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kentsel dönüşümün yaşam kalitesine etkisi irdelenerek özellikle sosyal unsurlara yönelik değişimin nasıl olduğu belirlenmelidir.

Kentsel yaşam kalitesi, çok boyutlu bir kavram olup multi-disipliner bir özellik taşımakta ve kentsel yaşam kalitesi üzerine farklı çevrelerden birçok tanım yapılmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi, kentliye içinde yaşadığı kentsel alanın değerli bir parçası olma ve kentin tüm imkanlarından yararlanma hakkını verir. Bireyin içinde yaşadığı ve gündelik yaşamını sürdürdüğü başta aile ortamı olmak üzere, yaşadığı konut, apartman, mahalle ve kenti çevreleyen tüm alanlar bireyin yaşam kalitesine etki etmektedir. Bu noktada bireyin yaşadığı alandan duyduğu memnuniyette, kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir.

Kentsel yaşam kalitesinin dar anlamı, ulaşım ve alt yapısal olanaklar ile konut imkanlarından sağlanan hizmetlerin, mevcut durumun üzerinde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha kapsayıcı bir ifadeyle ise kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, kültürel ve politik durumları da kapsayan bir olgudur. İnsanların kentin imkanlarından, ihtiyaçları doğrultusunda aynı ölçüde istifade etmesi, sosyal ve siyasal etkinliklerden yararlanabilmesi, eğitim ve sanat alanında yürütülen faaliyetlere müdahil olabilmesi gibi imkanlara sahip olabilmeleridir (Geray, 1998: 326).

Kentlerde yaşam kalitesi kavramı ile birlikte yaşam kalitesi açısından çeşitli kriterler de oluşmuştur. Bunlar; konutun ve çevresinin şartları, trafik yoğunluğu, eğitim olanakları, nüfus yoğunluğu, suç oranı, komşuluk ilişkileri, çevre kirliliği düzeyi, sağlık olanakları, iklim koşulları, sinema-tiyatro sayısı, spor imkanları, yeşil ve açık alanlar, hayat pahalılığı, iş imkanları, parklar, işe gitmek için harcanan süre, alışveriş ve toplu taşıma imkanlarıdır (Türksever,

2001). Bireyler bu kriterlere sahip kentlerde, belirli bir kalitede yaşamak istemekte ve bu hak olarak görülmektedir. Kentsel alanların kalitesi bireyin yaşam kalitesini de belirlemektedir.

Yaşam kalitesinin bireylerin hayatlarından memnun olmaları şeklinde tanımlanması durumunda, kentsel yaşam kalitesi de modern şehircilik ve çevrecilik anlayışının sağlanması ve bireyin kentsel koşullardan memnun olması şeklinde tanımlanabilmektedir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006, 185).

Kentsel yaşam kalitesi bireyi etkileyen birçok unsurun bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Bu unsurların başında sağlıklı ve kaliteli bir yaşam alanına sahip olmak, konut ve çevre kalitesi, ekonomik, sosyal ve fiziksel çevreye ilişkin göstergeler bulunmaktadır (Shookner, 1998: 545). Özellikle bireyin yaşadığı çevreyle olan her türlü etkileşimde yaşam kalitesini oluşturan göstergelerin önemli bir rolü olmaktadır. Bireyin yaşadığı alandan hoşnut olması, bireyin sahip olduğu özellikler ile sosyal ilişkileri yaşam kalitesini etkilemekte ve belirlemektedir (Evans, 1994: 69). Bu kapsamda, yaşam kalitesini oluşturan göstergelerin nasıl belirlendiği hususu ele alınmalıdır. Yaşam kalitesi göstergelerinin ölçülmesi için iki boyutun söz konusu görülmektedir. Birinci boyutta, yaşam kalitesini etkileyen objektif değişkenler yer almaktadır. İkinci boyutta ise, yaşam kalitesinin belirleyicisi olarak sübjektif değişkenler bulunmaktadır (Marans, 2007: 28). Bu çerçevede yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan objektif ve sübjektif değişkenlerin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Subjektif göstergeler, daha çok bireylerin deneyimlerine dayalı olan, kişisel olarak bireylerin tecrübeleri ve istekleri ile şekillenen göstergeler olmaktadır. Subjektif verilerde beklenti, mutluluk, memnuniyet, tutkular, kişisel deneyimler yer almaktadır (Schneider, 1975: 496). Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde sübjektif verilerin toplanması için bireylere öznel sorular yöneltilmektedir. Bu sorulara verilen cevaplar kişinin algısı ile alakalı olmaktadır. Eğer bireyin algısında olumlu bir durum söz konusu ise kentsel yaşam kalitesinin de bu algıyla paralel olarak olumlu sonuçlanacağı değerlendirilmektedir (Shye, 1989:346). Objektif göstergeler; konut ve çevresi, doğal ve yapısal çevre, iş imkanları ile sosyal donatı alanlarından oluşan somut değerleri kapsamaktadır (Emur ve Onsekiz; 2007: 367). Söz konusu tüm değişkenlerde bireylerin önemli ölçüde belirleyici olduğu görülmektedir. Bununla birlikte objektif göstergeler ortak kabul gören değişkenlerden meydana gelirken, sübjektif göstergelerin ise algıya göre şekillendiği için çok farklı sonuçları görülebilmektedir. Bu durumun temelinde

çevresel ve psikolojik unsurların ön plana çıktığı değerlendirilmektedir (Wish, 1986: 94).

Kentsel yaşam kalitesini oluşturan öğeler, fiziksel, ekonomik ve sosyal çevre kalitesine yönelik göstergeleri meydana getirmektedir. Sosyal çevre kalitesi ise, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişim, güvenli bir şekilde günlük yaşamı sürdürebilme, toplumsal faaliyetlere katılım, belirli bir alana aidiyet hissi, yerellik ve komşuluk ilişkileri olarak değerlendirilmektedir (Kamp vd., 2003: 5-18).

Kentsel dönüşümün gerçekleştirildiği alanlarda fiziksel ve sosyal yapıda değişim görülmektedir. Dönüşümle meydana gelen bu değişim birçok çevrede görülmekle birlikte özellikle sosyal çevrede farklılık yaratmaktadır. Dönüşümün en önemli tanığı olan alan kullanıcıları yaşam kalitelerinde oluşan değişimi farklı çevre kalitelerine ilişkin unsurlarla yansıtmaktadır. Dolayısıyla kentsel dönüşümün yarattığı değişimin yaşam kalitesi üzerinden tespit edilmesi, alan kullanıcılarının değerlendirmeleri ile mümkündür. Bu noktada dönüşümün sosyal unsurlara olan etkisi kentsel yaşam kalitesinde sosyal çevreyi oluşturan göstergelerle ilişkilendirilmektedir. Dönüşümün gerçekleştirildiği alanı paylaşan insanların yaşadığı bireysel ve toplumsal sorunlar, birbirleriyle olan ilişkiler, yaşanılan alandan duyulan memnuniyet, alana duyulan bağlılık, alana ilişkin güvenlik unsuru, eğitim, sağlık ve kamu kurumlarına erişim kolaylığı ile dönüşüm sürecine aktif katılım gibi göstergeler, sosyal unsurlara yönelik bir değerlendirme ortaya koymaktadır. Sosyal çevre kalitesini oluşturan bu göstergeler çalışmada başlıklar halinde sıralanarak ortaya konulmaktadır. Genel olarak ele alınan göstergeler şu şekilde açıklanabilir:

“Komşuluk ilişkileri”; Bireylerin yaşam alanlarının yakınında bulunan kişilerle paylaşımları, dayanışmaları ve yakınlıkları olarak değerlendirilmektedir. Bireyin sosyal bir varlık olmasının bir gereği olarak ortak yaşam alanlarının paylaşılmasından doğan ilişkilerin ortaya çıkmasıdır.

“Bağlılık/aidiyet”; Bireyin yaşadığı çevreye kendini ait hissetme duygusu, çevreye karşı hissettiği yakınlık derecesi olarak değerlendirilmektedir.

“Eğitim, sağlık, dini ve kamu kurumlarına erişim kolaylığı”; Bireylerin doğduğu andan itibaren ihtiyaç duyduğu kamusal hizmetlerin varlığı ile bu hizmetlere ihtiyaç duyduğu anda kolayca ulaşabilme imkanının bulunması durumudur.

“Katılım unsuru”; Dönüşümün sosyal unsurları açısından üzerinde durulması gereken ve ülkemizde ihmal edilen konulardan biri olarak, alan kullanıcılarının dönüşüm sürecine katılımı şeklinde

değerlendirilmektedir (Ersoy, 2016: 297). Katılımla insanlar yaşadığı alanın farkındalığını ve sorumluluğunu taşıyarak onu güzelleştirmek için çaba sağlar. Daha yüksek kaliteli bir kent yaşamı için, kentsel gündem takip edilmeli, planlama sürecine katılarak, kentsel hakların ve imkanların kullanımı içselleştirilmelidir (Cansever, 2015: 147).

Bireyler, sivil toplum örgütleri gibi unsurların yardımıyla kentsel yaşam kalitesinin belirlendiği kararların alınmasında demokratik yöntemlerle söz sahibi olabilmektedirler. Kentsel yaşam kalitesi, modern şehircilik ve çevre anlayışının gerçekleştirilmesiyle birlikte, kentli olmanın getirdiği haklardan da herkesin faydalanabilmesiyle alakalıdır. Kentli insanların, katılımcı bir demokrasi anlayışına sahip olmaları gerekmektedir (Torunoğlu, 1997: 218). Bu nedenle halkın bizzat sürece dahil edilmesi, iletişim kurulması ilgili sivil toplum örgütlerince aktif rol almaları sağlanmalıdır. Proje, planlama aşamasından başlamak üzere sosyolojik yapıyı dikkate alarak, bölgenin ihtiyaçları ve sorunlarına cevap verecek nitelikte hazırlanmalıdır. Bunun en iyi yolu da, halkın kendini son derece ilgilendiren konularda karar verme mekanizmalarının içinde yer almasıyla mümkündür. Aksi durumlar demokratik uygulamalarla örtüşmediği gibi, halkın beklentilerini karşılamaktan uzak bir özellik taşıyacaktır (Ertaş, 2011: 6).

“Sosyal yapı”; Dönüşümün sosyal unsurlara etkisinin yansıdığı bir diğer önemli konu olup, dönüşüm sonrası sosyal yapıda meydana gelen durumları ortaya koymaktadır. Dönüşüm sonrasında sosyal yapıda genellikle iki durum söz konusu olmaktadır. Birinci durumda amaçlanan sosyal yapının iyileştirilmesidir. Bu durumda alanda yaşayanlar dönüşüm sırasında yaşam kalitelerinde meydana gelen artışla birlikte alanda yaşamaya devam ederler. İkinci durumda ise sosyal yapı tamamen değişmekte ve alan kullanıcıları yerlerini terk etmek durumunda kalmaktadır. İkinci durum genellikle toprak rantının yüksek olduğu merkeze yakın kentsel alanlarda görülmekte ve yeni bir sosyal yapı oluşmaktadır (Özden, 2016: 87-88). Bu durum sosyal yapıda bir deformasyona ve sosyal sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm sonucunda mevcut sakinlerin giderek, yerine yeni bir nüfusun gelmesi ile sosyal yapıda değişiklikler meydana gelmektedir. Bu durum toplumsal olarak alanda yaşayanların yerinden edilmesi sorununa neden olmaktadır. Alana yeni gelen nüfusun taşıdığı özelliklerin alana hâkim olmaya başlaması gibi farklılar ortaya çıkarmaktadır. Uygulamaların bu şekilde sonuçlanması “soylulaştırma” kavramıyla örtüşmektedir.

Soylulaştırma, (Gentrification) kavramı ilk olarak 1964 yılında Ruth Glass’ın “London: Aspect of Change” adlı eserinde işçi

mahallerinde yaşanan durum için kullanılmıştır. Glass'a göre orta ve üst sınıflar, işçilerin yaşadıkları konutları satın alarak bunların yerine yüksek standartlı konutlar yaptırmıştır. Eski, gösterişsiz ve müstakil olan evler değişerek/dönüşerek düzenli yapılı, pahalı ve gösterişli konutlar haline gelmiştir ve mahallenin sosyal dokusunda bir değişim süreci yaşanmıştır. Glass bu değişim sonucunda ortaya çıkan tabloyu gentrification (soylulaştırma) olarak tanımlamıştır (Glass, 1964'ten aktaran Sönmez, 2014: 44).

Ülkemizde dönüşüm uygulamalarının sosyal yapıda yarattığı bir diğer durum, proje ile ilgili kaygıları öne çıkaran boyutta olmaktadır. Özellikle rantın yüksek olduğu kentsel alanlarda yapılan projelerde sıklıkla alan kullanıcılarının alanı terk etmesi, sosyal yapının bozulması ve dar gelirlilerin alandan gidip yüksek gelir grubunun alanda yaşamaya başlaması gibi durumlarla karşılaşmaktadır. Özellikle dar gelirlilerin yerinden edilmesi kentin bütünü için toplumsal bir sorun yaratmaktadır. Dönüşüm sonrasında sosyal yapıda oluşan bu sorunlar eleştirilen konular arasında yer almaktadır.

Dönüşüm uygulamalarının sosyal boyutunun öneminin daha iyi anlaşılması noktasında Özden 'in (2016: 81) verdiği örnek dikkat çekicidir. 2004 yılının Kasım ayında İstanbul'da gerçekleşen bir sempozyumda İngiliz konuşmacılar, "İngiltere'de kentsel dönüşüm uygulamalarının eksik gerçekleştirildiğini, çünkü sosyal boyutunun ve unsurlarının göz ardı edildiğini, kentsel alanların fiziksel olarak iyileştirildiği halde hala sorunlu bölgeler olduğunu" ifade etmişlerdir. Bu eleştiri bugün tüm dünya kentlerinde gerçekleştirilen bazı dönüşüm uygulamalarına yapılabilmektedir.

Ülkemizde de kentsel dönüşüm uygulamaları birçok konuda eleştirilmektedir. Özellikle, projelerin halkın beklentilerinden ve taleplerinden uzak, rant gibi farklı kaygılarla gerçekleştirilmesi en çok eleştirilen konuların başında yer almaktadır. Bir diğer önemli eleştiri noktası ise, projelerin dar gelirlilerden ziyade yüksek gelir grubuna hitap etmesi ve bunun sonucunda alanın gerçek sahiplerinin yerinden edilmesi durumudur. Farklı bir eleştiri ise, kentsel alandan daha fazla gelir elde etmek için çok yüksek katlı ve tabanı daha geniş binaların yapılması ile açık ve yeşil alanların azalması gibi olumsuzluklar sonucunda halkla bütünleşemeyen uygulamaların gerçekleştirilmesidir. Çalışma bu konuya ilişkin eleştirilerin doğruluğunun tespit edilmesi noktasında önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Metodolojisi

Bu çalışma, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesinde ve sosyal unsurlar üzerinde yarattığı etkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kentsel yaşam kalitesine etki eden sosyal unsurların dönüşüm öncesi ve sonrasında nasıl etkilendiği alan kullanıcılarının değerlendirmeleriyle tespit edilmiştir. Dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırmanın doğru olarak değerlendirilmesi için dönüşüm gerçekleştirilmeden öncede alanda yaşayanların olmasına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda alan araştırmasını “Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi” nin gerçekleştirildiği ve tamamlandığı altı mahallede (Altınağaç, Karaağaç, Hüseyingazi, Gülseren, Anayurt ve Yatık Musluk (Altnevler) yaşayan alan kullanıcıları oluşturmaktadır. Örneklem sayısının belirlenmesinde, zaman ve maliyet kısıtları gözetilerek, kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Tesadüfi olmayan bir örnekleme yönteminin seçilmiş olması nedeniyle, örneklem sayısı, Likert ifadelerin sayısı baz alınarak oluşturulmuştur. Kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan 30 ifade bulunmaktadır. Örneklem sayısı $50+(8 \cdot \text{Değişken Sayısı})$ olarak hesaplanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Dolayısıyla örneklem sayısı $50+(8 \cdot 30) = 290$ olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 408 katılımcıdan toplanan veriler analize tabi tutulmuştur. 408 kişiyle yüz yüze anket ve 30 kişiyle de derinlemesine mülakat uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze anket uygulaması ve derinlemesine mülakatlar, dönüşümden önce ve sonra da alanda hak sahibi ya da kiracı olma kriteri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulamasında, kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesine ilişkin daha önceden yapılan ölçeklerden (Evans, 1994, Ulengil vd., 2001, Marans, 2003, Maras vd., 2007, Oktay vd., 2009, Gür, 2014, Şenler vd., 2009, Okumuş ve Eyüboğlu, 2015, Yaman, 2012, Sarı ve Kindap, 2018) yararlanılarak derlenen bir model kullanılmıştır. Belirtilen çalışmalardan kentsel yaşam kalitesine ve farklı unsurlarına ilişkin ölçekler ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelemeler sonucunda özellikle kentsel yaşam kalitesini oluşturan göstergelerden sosyal unsurların yer aldığı sorular çalışmada kullanılmıştır. Bunun yanında alana özgü unsurlar da göz önünde bulundurularak, kentsel dönüşüm uygulamalarında değişen yaşam kalitesi ve sosyal unsurlar dikkate alınarak ölçek derlenmiştir. Bu bağlamda yararlanılan kaynaklarda üzerinde çok durulan ve kaynakların çoğunda yer alan ortak unsurlara ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Sonuç olarak çalışmada kullanılan ölçek ve oluşturulan modelde, kentsel yaşam kalitesinin fiziksel ve ekonomik çevreye ilişkin unsurlarının yanında çoğunlukla sosyal çevre kalitesine ilişkin

unsurlar ele alınarak alan kullanıcılarının memnuniyetleri doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda sosyal çevre kalitesini oluşturan unsurlar; “komşuluk ilişkileri”, “bağlılık, aidiyet”, “halkın katılımı”, “sosyal yapı”, “sağlık ve eğitim imkanları ile bunlara erişim kolaylığı”, eğitim, sağlık, dini ve kamusal hizmetlere erişim” ile “güvenlik unsuru” şeklinde ele alınmıştır.

Anket uygulaması dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik veriler, ikinci bölümde dönüşüm öncesi ve sonrası sosyal çevre kalitesini oluşturan unsurlara ilişkin karşılaştırmalı bir analiz, üçüncü bölümde dönüşüm sürecinde karşılanmayan beklentiler ile katılım unsuru, dördüncü bölümde ise dönüşüm uygulamasının sosyal sorunlarına ilişkin genel bir değerlendirme yer almaktadır. Ankette sosyal unsurların karşılaştırılması için, farklı yaklaşımları bir arada ölçebilen “Likert tipi tutum ölçeği” (Punch, 2005: 91-92) kullanılmıştır. Anket uygulamasında yer alan verilerin analizinde frekans dağılımları, betimsel istatistikler, güvenilirlik analizi, bağımlı gruplar t testi, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gibi istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler de ise dönüşüm öncesi ve sonrasında sosyal çevre kalitesini oluşturan unsurlar; komşuluk ilişkileri, bağlılık ve aidiyet, katılım unsuru, güvenlik ve yaşanan alana ilişkin memnuniyet ele alınarak sohbet edilmiş daha sonra kayıtlar dinlenerek çalışmanın ilgili yerlerinde veri olarak kullanılmıştır.

Araştırma Verilerine İlişkin Bulgular ve Değerlendirilmesi

Çalışmada yer alan katılımcılara ait demografik veriler. Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5’de gösterilmektedir. Görüldüğü üzere, katılımcıların %60’ı kadın, %40’ı ise erkek olup %78’i evli ve %19’u bekar, %54’ü lise ve %25 ilköğretim mezunu, %38’i 2.000-3.000 TL, %31’i 2.000 TL’den az gelire sahiptir.

Demografik veriler, dönüşüm uygulamaları sonucunda alanın yaşam kalitesinde meydana gelen değişimin analiz edilmesi açısından çalışmaya katkı sağlamıştır. Kentsel yaşam kalitesinde meydana gelen değişimin analiz edilmesinde katılımcıların, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim ve gelir durumu gibi unsurlar sosyal çevreye ilişkin bulguların değerlendirilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	245	60
Erkek	163	40

Tablo 2: Katılımcıların Yaş Dağılımları

Yaş	Frekans	Yüzde
16-20	29	7,1
21-30	122	29,9
31-40	107	26,2
41-50	63	15,4
51-60	39	9,6
61-70	19	4,7
71 yaş ve üzeri	8	2

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine İlişkin Frekans Dağılımları

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlköğretim	103	25,2
Lise	219	53,7
Yüksek okul	34	8,3
Lisans ve Lisans üstü	52	12,7

Tablo 4: Katılımcıların Medeni Durum Dağılımları

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	319	78,2
Bekar	77	18,9
Eşinden Ayrı / Eşini Kaybetmiş	12	2,9

Tablo 5: Katılımcıların Toplam Hane Gelirlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Toplam Hane Geliri	Frekans	Yüzde
2.000 TL den az	127	31,1
2.001-3.000 TL	156	38,2
3.001-4.000 TL	94	23
4.001-5.000 TL	15	3,7
5.001-6.000 TL	12	2,9
6.000 TL den fazla	4	1

Kentsel dönüşüm uygulamalarının etki ettiği alanlardan bir olan sosyal çevre bireyin gündelik yaşamını sürdürdüğü her alanda kendini göstermektedir. İnsanın sosyal bir varlık olmasının doğal bir yansıması olarak yaşanan alana sosyal unsurlardan etkilenmektedir.

Bu nedenle yaşanan alanının sosyal unsurları oldukça önem taşımakta ve kentsel alanda yaşam kalitesini belirlemede etkin bir rol oynamaktadır. Çalışmada dönüşüm uygulamalarıyla değişen sosyal unsurlar ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Aşağıda ilgili tablolarda konuya ilişkin farklı unsurlara ait veriler, bulgular ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

1- Komşuluk ilişkileri ve Bağlılık/Aidiyet

Araştırmada sosyal unsurlardan olan komşuluk ilişkileri; komşularla görüşme sıklığı, komşularla ilişkilerin sıcaklığı, komşularla yardımlaşma/dayanışma gibi göstergelerle ele alınmıştır. Dönüşümün etki ettiği sosyal unsurlara ait göstergelerden biri de bağlılık ve aidiyet duygusudur. Bağlılık ve aidiyete ilişkin unsurlar ise, mahalleye duyulan yakınlık, yaşanan çevreye ait hissetme gibi göstergelerle ele alınmıştır. Bu göstergeler Tablo 6'da ve tablo 7'de yer alan bulgular neticesinde dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler ve araştırma bulguları doğrultusunda komşuluk ilişkileri ile bağlılık/aidiyet duygusunda dönüşüm uygulamaları sonrasında önemli ölçüde bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu unsurlara ilişkin memnuniyetin azaldığı ve bu durumun kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği ortaya konulmuştur.

Tablo 6: Komşularla Görüşme Sıklığı İlişkin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Dönüşümden önce komşularınızla ne sıklıkta görüşüyordunuz?		
Hiçbir zaman	29	7,1
Ara sıra	66	16,2
Sık sık	235	57,6
Her zaman	78	19,1
Dönüşümden sonra komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?		
Hiçbir zaman	133	32,6
Ara sıra	223	54,7
Sık sık	52	12,7

Dönüşümden önce mahallenizdeki komşularınızla hangi sıklıkla yardımlaştınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)		
Hiçbir zaman	40	9,8
Ara sıra	93	22,8
Sık sık	215	52,7
Her zaman	60	14,7
Dönüşüm sonrasında mahallenizdeki tanıdıklarınızla hangi sıklıkla yardımlaşırsınız? (Çocukları emanet etme, çeşitli malzemeleri ödünç alma, alışveriş konularında yardım vb. gibi)		
Hiçbir zaman	198	48,5
Ara sıra	181	44,4
Sık sık	29	7,1

Görüldüğü gibi, görüşme sıklıkları açısından komşuluk ilişkilerinin dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında bu anlamda duyulan memnuniyette önemli ölçüde azalma olduğu görülmektedir. İfadelere verilen cevaplarda bile belirgin bir farklılık olduğu görülmüştür. Sık sık ve her zaman olan görüşme aralığı dönüşüm sonrasında yerine hiçbir zaman ya da ara sıraya bırakmıştır.

Komşuluk ilişkilerinde yardımlaşma unsurunda dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında yine ciddi bir azalma olduğu görülmüştür. Dönüşüm öncesinde katılımcıların %70'i çoğu zaman yardımlaştıklarını belirtirken dönüşüm sonrasında ise katılımcıların %90'a yakını hiçbir zaman, ya da arada bir olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç dönüşüm uygulamaları sonrasında komşuluk ilişkilerinin yardımlaşma faktörünü de azalttığını göstermektedir.

Tablo 7'de ise görüldüğü üzere, dönüşümden sonra komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı katılımcıların yaklaşık %60'ı tarafından kabul görmüştür. Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak ifadesine dönüşümden önce ise, komşuluk ilişkilerinin daha yakın olduğu katılımcıların %70'i tarafından doğrulanmış olup bu anlamda dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında belirgin bir azalmanın olduğu görülmüştür.

“Komşuluk ilişkileri” sosyal yaşamın önemli göstergelerinden biri olarak ele alınmış olup, konu çalışmada ayrıntılarıyla analiz edilmiştir. Bulgular neticesinde dönüşüm uygulamaları sonrasında

komşuluk ilişkileri, görüşme sıklığı, sıcak ilişkiler ve yardımlaşma/dayanışma unsurlarına göre olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür.

Tablo 7: Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Sosyal İlişkilere Ait Göstergelerinin Karşılaştırılması

	Dönüşüm Öncesi Frekans Yüzde		Dönüşüm Sonrası Frekans Yüzde	
Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri sıcak.				
Hiç Katılmıyorum	37	9,1	108	26,5
Katılmıyorum	33	8,1	118	28,9
Orta Düzeyde Katılıyorum	58	14,2	57	14,0
Katılıyorum	143	35,0	40	9,8
Tamamen Katılıyorum	137	33,6	85	20,8
Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyordum.				
Hiç Katılmıyorum	30	7,4	114	27,9
Katılmıyorum	56	13,7	50	12,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	120	29,4	86	21,1
Katılıyorum	112	27,5	57	14,0
Tamamen Katılıyorum	90	22,1	101	24,8
Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır.				
Hiç Katılmıyorum	29	7,1	126	30,9
Katılmıyorum	57	14,0	100	24,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	70	17,2	85	20,8
Katılıyorum	106	26,0	56	13,7
Tamamen Katılıyorum	146	35,8	41	10,0
Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor.				
Hiç Katılmıyorum	73	17,9	109	26,7
Katılmıyorum	73	17,9	63	15,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	112	27,5	78	19,1
Katılıyorum	72	17,6	60	14,7
Tamamen Katılıyorum	78	19,1	98	24,0

“Bağlılık/aidiyet” sosyal yaşam içerisinde yaşanan çevreye duyulan yakınlığa ilişkin unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurlara

ilişkin memnuniyet düzeyini tespit etmek için katılımcılara tablo 7’de görüldüğü üzere, “Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyordum”, “Yaşadığım çevrede insanlar mahallelerine çok bağlıdır”, “Yaşadığım çevrenin yaşam şartları beklentilerimi karşılıyor” şeklinde ifadeler yöneltmiştir. Bu ifadelere verilen cevaplar neticesinde, bağlılık ve aidiyet unsurları dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında duyulan memnuniyetin belirgin bir oranda azaldığı görülmüştür. Bağlılık/aidiyet unsurunun mahalleye duyulan bağlılık ve yaşanan çevreye ait hissetme noktasında olumsuz olarak etkilendiği ve dönüşüm uygulamasının sosyal unsurlar üzerinde memnuniyeti azalttığı ortaya koyulmuştur.

Derinlemesine görüşmelerde de araştırma yapılan 6 mahallede, dönüşüm öncesinin kültürü, ilişkileri, alışkanlıkları ve yaşam tarzları açısından dönüşüm sonrasına uyum sağlanmasında sorun yaşandığı ifade edilmiştir. Bir diğer önemli nokta ise, anket ve derinlemesine görüşmelerde yaş gruplarına göre sosyal çevreden memnuniyetin yaş arttıkça azaldığı durumudur. 30 yaş üstü bireylerin dönüşüm uygulamaları sonrasında uyum sorunu yaşadığı, gençlerde ise uyumun daha kolay sağlandığı görülmüştür. Özellikle 65 yaş üstü bireylerin dönüşümden sonra en çok etkilendikleri durumun sosyal çevre olduğu, komşuluk ilişkilerinde bağlılığın azaldığı dile getirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde komşuluk ilişkileri ve bağlılığın dönüşüm sonrasında azaldığı noktası katılımcıların çoğu tarafından kabul görmüştür. Bu konuyla ilgili katılımcılar tarafından belirtilen bazı ifadeler şu şekildedir:

44 yaşında ev hanımı Naile Hanım, “Dönüşümden önce komşularımızla çok yakındık büyük bir aile gibiydik. Çocuklarımız birlikte büyüdü, ama şimdi hiç kimseyi tanımıyorum bile” ifadesini kullanmıştır.

41 yaşında ev hanımı Kezban Hanım da benzer şekilde “Dönüşümden önce komşularımızla hep iç içeydik ve tüm gün birlikte geçirdi. Ramazan ayında sahura kadar birlikteydik, nerde o eski kalabalık içten birliktelikler” şeklinde memnuniyetsizliğini belirtmiştir.

Şu anda işsiz olan 38 yaşında Hakan Bey ise, “Dönüşümden sonra eski komşularımın çoğu buradan taşındı, buralar onlara uygun olmadı hayvanları vardı alıp gittiler” diyerek dönüşümü özetler nitelikte yorumda bulunmuştur.

67 yaşında Ayhan Bey, “Dönüşüm sonrasında mahalleme uyum sağlayamıyorum, bahçem yok, komşuluk ilişkileri yok, mahallem sanki burası değil yer aynı ama her şey farklı” şeklinde dönüşüm sonrasında yaşadığı memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Market işletmecisi 54 yaşındaki Ömer Bey ise, “Dönüşüm öncesi komşuluk ilişkilerimiz bağlılığımız çok başkaydı birine bir şey olsa herkes koşar giderdi, Dönüşüm sonrası yapılan binalarda birisi ölse kimsenin umurunda olmaz, herkes çok soğuk ve ilişkiler çok zayıf...” değerlendirmesinde bulunmuştur.

2- Katılım Unsuruna İlişkin Memnuniyet

Dönüşüm sürecine katılımın nasıl olduğunu belirlemek üzere katılımcılara nasıl ve ne yollar kullanarak katılımlarının sağlandığı belirlenmiştir.

Tablo 8’de görüldüğü üzere, Dönüşüm sürecinde belediyenin vatandaşların düşüncelerini önemsemediği katılımcıların %70’i tarafından kabul görmüştür. Alan kullanıcılarının dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkileyemediği yaklaşık %70 oranında kabul görmüştür. Araştırma bulgularında proje sürecine halkın katılımının olmadığı yaklaşık %70 oranıyla kabul görmüştür.

Tablo 8: Kentsel Dönüşüm Sürecine Katılım Düzeyine İlişkin Memnuniyet Düzeyi

İfadeler	Frekans	Yüzde
Dönüşüm sürecinde belediye vatandaşların düşüncelerini önemsemiştir.	171	41,9
Hiç Katılmıyorum	120	29,4
Katılmıyorum	71	17,4
Orta Düzeyde Katılıyorum	40	9,8
Katılıyorum	6	1,5
Tamamen Katılıyorum		
Bu bölgede yaşayan vatandaşlar dönüşüm sürecinde belediyenin kararlarını etkilemiştir.		
Hiç Katılmıyorum	189	46,3
Katılmıyorum	93	22,8
Orta Düzeyde Katılıyorum	68	16,7
Katılıyorum	43	10,5
Tamamen Katılıyorum	15	3,7
Bu proje sürecinde halkın katılımı gerçekleşmiştir.		
Hiç Katılmıyorum	155	38
Katılmıyorum	111	27,2
Orta Düzeyde Katılıyorum	103	25,2
Katılıyorum	28	6,9
Tamamen Katılıyorum	11	2,7

Dönüşüm sürecinde katılım unsurunun düzeyinin tespit edilmesinde etkili olan bir diğer unsur ise katılımın sağlanmasında kullanılan yollardır. Bunu ölçmek amacıyla dönüşüm süreci boyunca katılıma ilgili gerçekleştirilen eylemlerin neler olduğu katılımcılara sorulmuştur. Gerçekleştirilen eylemler ile ifadeler verilen cevaplar aşağıdaki tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9’da görüldüğü üzere, katılımcıların %94,1’i ise (384 kişi) belediyede düzenlenen toplantılara katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %96,1’i ise (392 kişi) muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katılmadıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak dönüşüm sürecine başlangıçtan bitimine kadar halkın katılımın zayıf olduğu, belediye ve muhtarlıkların bu konuya ilişkin çaba sarf etmediği ifade edilmiştir.

Tablo 9: Dönüşüm Süreci Boyunca Gerçekleştirilen Eylemlere İlişkin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Dönüşüm projesinin tasarım aşamasında yetkili kişilerle iletişime geçmek (TOKİ ve belediye ile dilekçe yazarak, telefonla veya yüz yüze görüşerek)		
Evet	68	16,7
Hayır	340	83,3
Dönüşüm aşamasında yetkili mercilerle iletişime geçmek		
Evet	68	16,7
Hayır	340	83,3
Çevredeki diğer hak sahipleri ile görüşerek uygulamayla ilgili sorunları tartışmak		
Evet	102	25
Hayır	306	75
Belediyede düzenlenen toplantılara katılmak		
Evet	24	5,9
Hayır	384	94,1
Muhtarlıkta düzenlenen toplantılara katılmak		
Evet	16	3,9
Hayır	392	96,1

Ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm süreçlerine halkın katılımının zayıf olması noktasında sürekli eleştiri gelmiş olup, alan araştırması için belirlenen bölgede de bu durumun varlığı tespit edilmiştir. Anket görüşmelerinden elde edilen bulguları, derinlemesine mülakatlarda desteklemiştir.

Derinlemesine mülakatlarda hak sahiplerinin sürece dahil edilmediği üzerinde durulmuş olup, 30 katılımcının 20'si dönüşüm sürecine aktif katılımının olmadığını belirtmiştir. Katılımcılar konunun çok dışında kaldıklarını, belediyede muhatap bulamadıklarını ve her şey olup bitikten sonra öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında dönüşüm sürecinde mağdur olmadıklarını kira desteği yapıldığı dile getirilmiştir. Ancak görüşmelerin çoğunda katılımcılar bilgi edinemedikleri, beklentilerinin karşılanmadığı ve söz haklarının olmadığı gibi ifadelerle eleştiride buldukları görülmüştür. Konuyla ilgili bazı ifadeler şu şekildedir;

48 yaşında kiraathane işletmecisi Cemal Bey; “Dönüşüm sürecinde Belediyenin toplantılarına çağrılmadık. Belirli bir kesim, belediyeye yakın olanlar sürekli çağrıldı. Çünkü bizleri çağırırsalar soru sorarız, başlarını ağrıtırsın” ifadesini kullanmıştır.

Dönüşümden önce ve sonra ilçede market işleten ve isminin gizli kalmasını isteyen 42 yaşındaki bay işletmeci; “Dönüşüm sürecine katılımızı 5 üzerinden değerlendirsem “0” 1 bile değil, çok çabalamamıza rağmen muhatap alınmadık” şeklinde rahatsızlığın belirtmiştir.

Ev yemekleri üzerine bir lokanta işleten 38 yaşında Nuray Hanım; “Dönüşümü herkes gibi biz de dışardan izledik, her şeyi olup bittikten sonra gördük” diyerek dönüşüm süreciyle olan kopukluğunu göstermiştir.

72 yaşında, emekli Nizamettin Bey; “Bizler dönüşüm sürecine etki edebilseydik daha başka olurdu, en azından böyle yüksek katlara izin vermezdik” ifadesiyle şikayetini bizimle paylaşmıştır.

3. Güvenliğe İlişkin Memnuniyet

Güvenlik göstergesi, bazı araştırmalarda kentsel alanın fiziksel unsurları arasında yer alırken bazılarında ise sosyal bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ise sosyal boyut kapsamında ele alınmıştır. Konuyla ilgili yapılan anket ve derinlemesine görüşmelerden de elde edilen verilerin sosyal unsurlarla ilişkilendirilmiş olup tablo 10’da ortaya konulmuştur.

Tablo 10: Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Güvenliğe İlişkin Göstergelerin Karşılaştırılması

	Dönüşüm Öncesi		Dönüşüm Sonrası	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Yaşadığım çevre geceleri dışarıda güvenle yürünecek bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	95	23,3	128	31,4
Katılmıyorum	100	24,5	72	17,6
Orta Düzeyde Katılıyorum	105	25,7	88	21,6
Katılıyorum	50	12,3	51	12,5
Tamamen Katılıyorum	58	14,2	69	16,9
Yaşadığım çevrede başıboş gezen gençler veya tinerciler var.				
Hiç Katılmıyorum	65	15,9	63	15,4
Katılmıyorum	78	19,1	45	11,0
Orta Düzeyde Katılıyorum	83	20,3	87	21,3
Katılıyorum	108	26,5	62	15,2
Tamamen Katılıyorum	74	18,1	151	37,0
Yaşadığım çevre genel olarak güvenli bir yer.				
Hiç Katılmıyorum	73	17,9	128	31,4
Katılmıyorum	55	13,5	74	18,1
Orta Düzeyde Katılıyorum	126	30,9	105	25,7
Katılıyorum	81	19,9	47	11,5
Tamamen Katılıyorum	73	17,9	54	13,2

Tablo 10’da görüldüğü üzere dönüşüm öncesi ve sonrası güvenliğe ilişkin göstergeler; yaşanan çevrenin güvenli bir yer olması, yaşanan çevrede başıboş gezen gençlerin ve tinercilerin olması, geceleri dışarıda rahatça yürünebilmesine ilişkin ifadeler katılımcıların çoğu tarafından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular dönüşümün güvenliğe ilişkin göstergelerde belirgin bir değişim yaratmadığı ortaya koymaktadır. Bu sonuç Mamak’ın gecekondulu bölgesi olması ve dönüşüm sonrasında tam olarak bu alanın kırılmamış olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Zira derinlemesine mülakatlarda katılımcıların çoğu Mamak’ı güvenli bir yer olarak değerlendirmemektedir.

32 yaşında, ev hanımı Gülden Hanım, “Dönüşümden önce buralar daha güvenliydi gecekonduydu ama kimin girip çıktığını

bilirdik şimdi bir binaya 100 kişi girip çıkıyor bana hiç güvenli gelmiyor” şeklinde endişesini belirtmiştir.

54 yaşında Çiğköfteci dükkânı işleten Mustafa Bey; “Dönüşüm öncesinde mahallemizin her yerini bilir herkesi tanırdık. Bu duygu bize güven verirdi. Dönüşüm sonrasında çok şey değişti ve çok kişi mahallemize geldi kimseyi tanımıyoruz ve bir güvensizlik söz konusu” ifadesini kullanmıştır.

4- Kamusal Hizmetlere Erişim Memnuniyeti

Bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürdükleri alanlarda eğitim ve sağlık kurumlarına ulaşımı, Bununla birlikte spor tesislerine, dini alanlara ve kamusal hizmetlerin sunulduğu alanlara ve imkanlara erişimi, kentlerde yaşam kalitesine etki eden önemli göstergelerdendir. Dolayısıyla dönüşüm uygulamaları ile değişen kentsel alanda bu göstergelerin nasıl etkilendiği önem taşımaktadır. Tablo 11’de bu alanda sorulan sorular ve cevapları görülmektedir.

Tablo 11: Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Eğitim, Sağlık ve Kamusal Hizmetlere Erişim Düzeyi

	Dönüşüm Öncesi Frekans Yüzde		Dönüşüm Sonrası Frekans Yüzde	
Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum.			27	6,6
Hiç Katılmıyorum	23	5,6	18	4,4
Katılmıyorum	27	6,6	42	10,3
Orta Düzeyde Katılıyorum	60	14,7	105	25,7
Katılıyorum	148	36,3	216	52,9
Tamamen Katılıyorum	150	36,8		
Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum.	27	6,6	32	7,8
Hiç Katılmıyorum	33	8,1	20	4,9
Katılmıyorum	77	18,9	66	16,2
Orta Düzeyde Katılıyorum	132	32,4	95	23,3
Katılıyorum	139	34,1	195	47,8
Tamamen Katılıyorum				

Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum.	101	24,8	91	22,3
Hiç Katılmıyorum	66	16,2	64	15,7
Katılmıyorum	32	7,8	52	12,7
Orta Düzeyde Katılıyorum	103	25,2	58	14,2
Katılıyorum	106	26,0	143	35,0
Tamamen Katılıyorum				
Devlet kurumlarına (kaymakamlık, bakanlıklar vb.) kolayca erişebiliyorum.	45	11,0	44	10,8
Hiç Katılmıyorum	39	9,6	42	10,3
Katılmıyorum	79	19,4	61	15,0
Orta Düzeyde Katılıyorum	107	26,2	97	23,8
Katılıyorum	138	33,8	164	40,2
Tamamen Katılıyorum				
Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum.	21	5,1	18	4,4
Hiç Katılmıyorum	35	8,6	24	5,9
Katılmıyorum	47	11,5	51	12,5
Orta Düzeyde Katılıyorum	135	33,1	102	25,0
Katılıyorum	170	41,7	213	52,2
Tamamen Katılıyorum				

Dönüşüm öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında bu anlamda duyulan memnuniyetin önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Anket ve derinlemesine görüşme sorularında bu konuya ilişkin memnuniyetin tüm faktörler arasında en yüksek etkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, bu göstergeye ilişkin memnuniyetin katılımcıların çoğu tarafından dönüşüm sonrasında belirgin bir şekilde arttığını ortaya koymuştur.

Sağlık kuruluşlarına (hastane, sağlık ocağı vb.) kolayca ulaşabiliyorum ifadesi; katılımcıların yaklaşık %90'ı dönüşüm uygulamaları sonrasında sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabildiğini belirtmiştir. Eğitim kurumlarına kolaylıkla erişebiliyorum ifadesine katılımcıların yaklaşık %90'ının eğitim hizmetlerine ulaşabildiği ve bu anlamda dönüşüm sonrasında önemli ölçüde bir artış olduğu belirtilmiştir. Devlet kurumlarına (kaymakamlık, belediye, bakanlıklar, vb.) kolayca erişebiliyorum ifadesi, katılımcıların %80'i tarafından kabul edilmiştir. Dönüşüm sonrasında erişimin kolaylaştığı belirgin olarak ortaya konulmuştur. Spor tesislerine kolayca erişebiliyorum ifadesine katılımcıların yaklaşık %65'i dönüşüm

sonrasında sağlık hizmetlerinden daha çok yararlanabildiklerini ifade etmişlerdir.

Dini kurumlara kolayca erişebiliyorum ifadesi katılımcıların %75'i tarafından kabul görmüştür.

Derinlemesine görüşmeler de de katılımcıların çoğunun kamusal hizmetlere erişim konusunda hem fikir olduğu görülmüştür.

Derinlemesine mülakatlarda kamusal hizmetlere erişime ilişkin ifadeler şu şekildedir;

40 yaşında ev hanımı Özlem Hanım; “Dönüşümden sonra eğitimde kalite arttı, yeni okullar yapıldı, dışarıdan insanlar da taşındı sınıfların başarısı arttı. Biz önceden çocukları okula zor gönderiyorduk çoğu okumuyordu şimdi etraflarına baktılar okuma istekleri arttı” şeklinde memnuniyetini belirtmiştir.

35 yaşında belediye işçisi Bilal Bey; “Dönüşümden sonra sağlık imkanları da arttı ve daha kolay ulaşabiliyoruz” yorumunu yapmıştır.

68 yaşında emekli Musa Bey; “Camilerin yapılması çok iyi oldu, dönüşümden önce uzaktı dizlerim ağrıyordu, her vakitte gitmeyi bırak cumaya zor gidiyordum, şimdi her vakti camide kılıyorum” ifadesini kullanmıştır.

6-Dönüşüm Uygulamasının Sosyal Sorunlara Yönelik Genel Değerlendirilmesi

Dönüşüm gerçekleştirildiği alanda yaşayanların sosyal yapısı uygulamalardan etkilenmektedir. Uygulamanın gerçekleştirileceği alana özgü sosyo-kültürel özellikler bulunmaktadır. Dönüşümün, alanın sahip olduğu sosyo-kültürel özellikler dikkate alınarak gerçekleştirilmesi ve bu anlamda sorunların giderilmesine yönelik planlaması gerekmektedir. Araştırmanın bu bölümünde dönüşüm sonrasında sosyal yapıda meydana gelen değişimlere ait göstergeler değerlendirilmiştir.

Tablo 12: Dönüşüm Sonrası Sosyal Sorunların Genel Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde
Dönüşüm sonrasında bölge sosyal imkanlar (Tiyatro, Konser, Sinema) açısından yeterli hale gelmiştir.		
Evet	86	21,1
Hayır	322	78,9
Proje kapsamında halkın barınma sorunu büyük		

oranda çözülmüştür. Evet Hayır	313 95	76,7 23,3
Proje sonrasında dar gelirli insanlar yaşadığı yerlerden başka yerlere taşınmıştır. Evet Hayır	217 187	53,2 45,8
Proje ile dar gelirli insanlar kent yaşamına bütünleşmiştir. Evet Hayır	252 156	61,8 38,2
Proje ile gecekonduda yaşayanların sorunları çözülememiştir. Evet Hayır	255 150	62,5 36,8
Dönüşüm uygulaması ile sosyal sorunlar (İşsizlik, Güvenlik, Yoksulluk) giderilmiştir. Evet Hayır	125 272	30,6 66,7
Dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanlar kentin diğer bölgelerine taşınmışlardır. Evet Hayır	211 197	51,7 48,3
Dönüşüm dar gelirlileri gözeterek gerçekleştirilmiştir. Evet Hayır	109 292	26,7 71,6
Dönüşüm sonrasında bölgeye orta ve üst gelir grupları yerleşmiştir. Evet Hayır	264 144	64,7 35,3
Dönüşüm sonrasında bölgede yaşayanlar sosyo-ekonomik durumu daha iyi olan insanlardır. Evet Hayır	138 270	33,8 66,2

Kentsel dönüşüm uygulaması sonrasında sosyal sorunlara ilişkin genel bir değerlendirmenin yer aldığı Tablo 12’de görüldüğü üzere, katılımcıların %76,7’si (313 kişi) proje kapsamında halkın barınma sorununun büyük oranda çözüldüğü belirtilmiş olup bu

konuya ilişkin genel değerlendirmenin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Bunun yanında katılımcıların %62,5'i (255 kişi) proje ile gecekonduda yaşayanların sorunlarının çözülmediğini ifade etmişlerdir. Bu durumu destekleyen bir başka ifadede katılımcıların %71,6'sı (292) kişi dönüşümün dar gelirlilerin gözetilerek gerçekleştirilmediğini belirtmiştir. Yine dönüşüm uygulamaları sonrasında dar gelirli bir kısmının alanda kalmaya devam ettiği katılımcıların %51,7'si (211 kişi) tarafından dönüşüm sonrasında gecekonduda yaşayanların kentin diğer bölgelerine taşındıklarını ifade etmiştir. Proje sonrasında dar gelirli insanların yaşadığı yerden başka yerlere taşındığı katılımcıların %53,2'si (217 kişi) tarafından ifade edilmiş olup, dönüşüm uygulamaları sonrasında gelir durumu düşük olan alan kullanıcılarının başka yerlere taşındığı belirtilmiştir. Bu durum dönüşüm uygulamalarının yerel halkı göz önünde bulundurarak yapılmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak kentsel dönüşüm uygulamaları, dönüşüm öncesinde alanda yaşayanların önemli bir kısmının alandan gitmesine neden olduğu için ve dar gelirlilerin gözetilerek dönüşümün yapılmadığı gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlarda da katılımcıların çoğu komşularının alanda yaşamakta zorlandığı, alışamadığı ya da dönüşümden kazanç sağlayamadığı gibi gerekçelerle başka yerlere taşındıklarını ifade etmişlerdir.

34 yaşında güvenlik görevlisi Ayhan Bey; “Dönüşümden sonra komşularımız buradan başka gecekondu alanlarına gitmek zorunda kaldılar, çünkü burada yaşamaya durumları yetmiyordu” diyerek düşüncesini belirtmiştir.

42 yaşında ev hanım Emine Hanım; “Dönüşüm buradakileri değil dışardan gelecek nüfusu gözetilerek yapıldı, bizi düşünseler daha uygun ve az katlı binalar yapılırdı” şeklinde şikayetini dile getirmiştir.

44 yaşında berber Metin Bey; “Dönüşümden sonra burada kaldık ve her geçen gün daha fazla alışıyoruz” ifadesini kullanmıştır.

Bu durum alanda kalanlar için dönüşümün bütünleştirici rol oynadığı şeklinde değerlendirilebilirken, gidenler için ise yerinden edildikleri şeklinde değerlendirilebilmektedir. Dönüşüm öncesinde alanda yaşayanların gelir düzeyi oldukça düşüktür. Bu nedenle dönüşüm uygulamalarının alanda yaşayanların durumları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmediği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşamda önemi olan sosyal unsura etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda dönüşüm uygulamalarının, kentsel yaşam kalitesinde sosyal unsurları oluşturan göstergelerde belirgin bir farklılık yarattığı ortaya konulmuştur. Bu farklılığın temel sebebi, yaşam alanlarında ve konut tipinde meydana gelen değişim olmakla birlikte, bu değişimin alan kullanıcılarının yaşam kalitelerini birçok açıdan etkilediği tespit edilmiştir. Alan kullanıcılarının özellikle sosyal ilişkilerinde dönüşümle birlikte ciddi bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Alan kullanıcılarının dönüşüm sonrasında yaşadıkları mahalleye kendilerini ait hissetmedikleri ve bağlılık duygularının azaldığı tespit edilmiştir. Dönüşüm uygulamaları, kentsel alanın özellikleri ve alanda yaşayanların taleplerini dikkate alarak gerçekleştirilmelidir. Bireylerin yaşadığı konut ve çevresi, bireyin yaşam tarzına uygun olduğunda, yaşam kalitesi algısını olumlu yönde şekillendirirken, tercih imkânı olmadığı bir çevrede yaşaması ise yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma kapsamında da alan kullanıcılarının dönüşüm sürecine katılımının gerçekleşmediği ve sürece dahil edilmediği gerçeği ortaya konulmuştur. Halkın talep ve isteklerinden kopuk bir dönüşüm sürecinin yaşanması bu konuya ilişkin memnuniyetin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. Çalışmanın sonucunda dar gelirlilerin bir kısmının başka yerlere gitmek durumunda kaldığı ve alana yüksek gelir düzeyine sahip olanların geldiği görülmüştür. Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine etkisinin güvenlik unsurunda olumsuz izlenimler yarattığı ortaya konulmuş, eğitim, sağlık, dini kurumlar ile diğer kamusal hizmetlere ulaşma imkanlarına ilişkin memnuniyeti olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Bu sonuçlar neticesinde, kentsel dönüşüm uygulamalarının sadece fiziksel ve ekonomik unsurları değil, sosyal unsurlara da önemli oranda etki ettiği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda dönüşüm uygulamaları sosyal unsurları da dikkate alarak kapsamlı ve çok yönlü olarak gerçekleştirilmelidir. Bu sayede alanda yaşayanların memnuniyetleri artacak ve dönüşümle ortaya çıkan yeni kentsel alanla bütünleşme kolaylaşacaktır. Dönüşüm uygulamalarında göz ardı edilen ancak sonrasında oluşacak sorunların engellenmesi adına halkın tüm sürece aktif katılımı sağlanmalıdır. Bu noktada dönüşümün öncelikle alanında yaşayanlar düşünülerek ve gözetilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dönüşüm yapılacak alanın sosyo-kültürel dokusu da dikkate alınarak planlamalar yapılmalıdır.

Sonuç olarak kentlerde gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları kentsel yaşamın birçok unsurunda iyileşme sağlanması ve sorunların giderilmesi adına önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu kapsamda kentsel dönüşüm uygulamaları, alan kullanıcılarının kentsel yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamalıdır. Kentlerin yeniden tasarlanması noktasında dönüşümün öneminin farkındalığı başta alan kullanıcıları, kent plancıları, mimarlar, müteahhitler, emlak piyasasında yer alan paydaşlar ve yerel yönetim mekanizmaları tarafından anlaşılmalıdır. Dönüşüm uygulamaları konuyla ilgili bilimsel çalışmalar ve öneriler dikkate alınarak geleceğe dönük, kapsamlı ve bütünleştirici bir bakış açısıyla gerçekleştirilmelidir.

Kaynakça

- Cansever, T. (2015). *Bir Şehir Kurmak*. İstanbul: Klasik Yayınlar.
- Emur, S. H. ve Onsekiz, D. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi – Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 367-396.
- Ersoy, M. (2016). *Kentsel Planlama Kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ertaş, M. (2011). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara ve Londra Örnekleri. *Selçuk Üniversitesi Teknik Online Dergisi*, 10(1), 1-18.
- Evans, D. (1994). Enhancing Quality of Life in the population at Large. *Social Indicators Reserch*, 33(1-3), 47-88.
- Geray, C. (1998). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler. *Türk İdare Dergisi*, 421, 323-345.
- Glass, R (1964). *London: Aspects of Change*. London: McGibbon and Kee.
- Gür, M. (2014). *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması Ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kamp I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. ve Hollander, A. (2003). Urban Environmental Quality And Human Well-Being Towards A Conceptual Framework and Demarcation Of Concepts; A Literature Study. *Landscape and Urban Planning*, 65, 5-18.

- Marans, R. (2003). The Policy and Research Benefits of Quality Of Urban Life Studies. *Istanbul International Conference On Quality of Urban Life Tam Metni İçinde* (s. 73-83).
- Marans. R. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. Türkoğlu, H.D. (Çev.). *Mimarlık Dergisi*, 335, Erişim: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1326,13>. (Erişim Tarihi: 13.04.2020)
- Nolan, A. ve Smith, J. (2010). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*. Manchester: Centre for Local Economic Strategies.
- Oktaş, D. ve Marans, R. (2010). Overall Quality of Urban Life and Neighbourhood Satisfaction: A Household Survey in the Walled City of Famagusta. *Open House International*, 35(3), 27-36.
- Okumuş, D. E. ve Eyüboğlu, E. E. (2015). Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örnekleme. *Planlama*, 25(2), 93-106.
- Özden, P. (2016). *Kentsel Yenileme*. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Polat, S. ve Neslihan, D. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1), 61-76.
- Punch, K. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Roberts, P. ve Hugh, S. (2000). *Urban Regeneration A Handbook*. London: Sage Publications.
- Sarı, V. İ. ve Kindap, A. (2018). Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Analizi. *Sayıştay Dergisi*, 108, 39-72.
- Schneider, M. (1975). The Quality of Life in Large American Cities: Objective and Subjective Social İndicators. *Social Indicators Research*, 1(4), 495- 509.
- Shye, S. (1989). The Systemic Life Quality Model: A Basis for Urban Renewal Evaluation. *Social Indicators Research*, 21(4), 343-378.
- Shookner M. (1998). A Quality of Life In Ontario. *CSLS Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada Tam Metni İçinde* (s.1-24).
- Sönmez, B. (2014). Soylulaştırmayı Yeni biçimleriyle Yerinden Edilmeyi Yeniden Düşünmek. *Planlama Dergisi*, 24(19), 42-53.

- Şenlier, N., Yıldız, R. ve Aktaş, D. (2007). *Kocaeli Kenti Yaşam Kalitesi Değerlendirmesinde Öznel Alguların Belirlenmesi*. GYTE Araştırma Projesi (Proje No.2006 A-18), Kocaeli.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson.
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Thomas, S. (2003). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*. Manchester: Local Economic Strategy Center.
- Tosun, E. (2010). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılmasına Yönelik Bir Araç Olarak Kentsel Dönüşüm Projelerinin Eleştirel Bir Bakışla Değerlendirilmesi, 21.Yüzyıl Kentleri*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Torunoğlu, E. (1997). *Kentleşme-Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi, ve Kirlendi Dünya*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Turok, I. (2004). Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim. *İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu* Tam Metini içinde (s. 25-30).
- Türksever, E. ve Atalık, G. (2001). Possibilities And Limitations For The Measurement of The Quality of Life in Urban Areas. *Social Indicators Research*, 53(2), 163-187.
- Ülengin B., Ülengin F. ve Güvenç Ü. (2001). A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul. *European Journal of Operational Research*, 130(2), 361-374.
- Wish, N. B. (1986). Are We Really Measuring the Quality of Life? Well Being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones. *American Journal of Economics and Sociology*, 45(1), 93-100.
- Yaman, M. (2011). *Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Ankara Büyükşehir Belediyesi: Dikmen Vadisi 3. Etap Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yavuzçehre, P. S. ve Sülün E.T. (2006). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 184-207.

